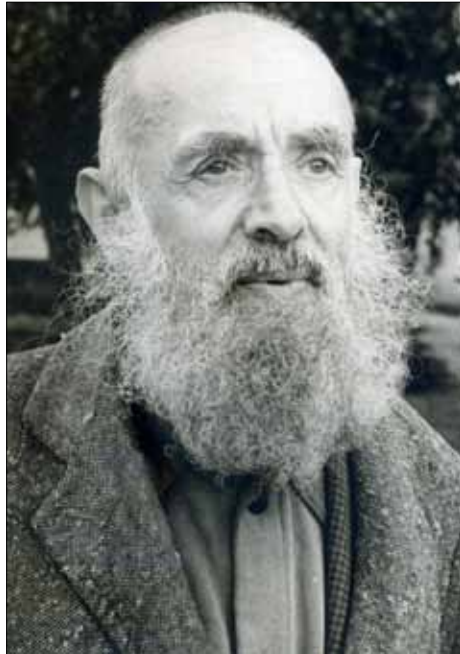

УДК 930.253:[929:82](477)

В. М. ШЕПЕЛЮК*

ГОЛГОФА ГРИГОРІЯ МАЙФЕТА
(З архівних фондів ЦДАМЛМ України)

Г. Майфет. 1960-ті рр.
ЦДАМЛМ України, ф. 26, оп. 1,
спр. 194, арк. 5.

Огляд розкриває життєвий і творчий шлях відомого українського літературознавця, перекладача Григорія Майфета, багатолітнього в'язня сталінських концтаборів на основі архівних фондів ЦДАМЛМ України.

Ключові слова: дослідження; переклади; листування; мистецтво; література.

У серпні 2013 р. виповнилося 110 років від дня народження літературознавця, перекладача, людини енциклопедичних знань і багатолітнього в'язня сталінських концтаборів Григорія Йосиповича Майфета (1903–1975).

А починалося все з невеликого провінційного міста Ромни, тодішньої Полтавської губернії, де в родині священика народився син Григорій. Бути б і йому свя-

щеником, але доля розпорядилася по-іншому. Закінчив математичний відділ Полтавського педагогічного інституту (1924).

З 1926 р. Г. Майфет – аспірант Харківського науково-дослідного інституту ім. Т. Г. Шевченка, отримав наукове звання кандидата філологічних наук за спеціальністю “західноєвропейська література”. Володів основними європейськими мовами, а також древньогрецькою, латинською, староболгарською, санскритом. Був одним із перших дослідників творчості П. Тичини (“До характеристики творчості П. Т. Тичини”, 1926).

Цікавила молодого вченого творчість великого поета України Т. Г. Шевченка. У кінці 1920-х рр. Г. Майфет видає дослідження “При-

* Шепелюк Василь Миколайович – начальник відділу використання інформації документів ЦДАМЛМ України.

рода новели” (1928), схвально зустрінуте тогочасним літературознавством. Його цікавило буквально все: математика, філологія як вітчизняна, так і зарубіжна, музика, медицина...

Але творчий політ молодого вченого був перерваний арештом у грудні 1934 року, коли його звинуватили в “контрреволюційній” діяльності. Вирок – 10 років концтаборів.

Покарання відбував у виправно-трудовах таборах Біломор – Балтійського комбінату, а з 1946 року – у селищі Канін на Печорі (Комі АРСР). Як бачимо з особової справи Г. Майфета (ЦДАМЛМ України; ф. 590, оп. 5, спр. 216), довелося йому перебувати на чужині і після звільнення з таборів. Він, ким би гордилася країна, змушений був працювати то на руднику, то нормувальником на пароплаванні, то робітником.

Україна, рідна Полтава так і не спромоглася надати Г.Майфету ні роботу за фахом, ні житло.

З життя він пішов у вересні 1975 року. Так закінчився хресний шлях Г. Майфета, його Голгофа.

До ЦДАМЛМ України архівні матеріали літературознавця, перекладача надійшли у 1968, 1972 рр. від самого фондоутворювача, а у 1976 р. – від Е. Г. Готмана¹.

Серед творчих матеріалів – переклади повісті С. Цвейга “Поїздка в Росію”². Зберігся як машинопис, так і автограф цієї повісті. У листі до перекладача і літературознавця К. Д. Трофимова від 16 березня 1967 року Г. Майфет пише: “Уже приступил к работе – делаю окончательную редакцию “Поездка в Россию” С. Цвейга... Думаю, что её могла бы опубликовать Киевская “Радуга”, куда я, кстати, уже направил кое-какие материалы о Цвейге”³.

Саме листи 1950–1970-х рр. свідчать про непоборне прагнення Г. Майфета творити через багато років вимушеного мовчання. У листі до того ж К. Д. Трофимова від 4 травня 1967 року він пише:

“Заранее принимаю с глубочайшей благодарностью Ваше приглашение приехать к Вам в Ирпень для совместной работы: мне, оторвавшемуся от литературы, не обойтись без Вашей помощи...”⁴.

Як гірко було усвідомлювати Г. Майфету, вчорашньому в’язню сталінських концтаборів, що навіть по смерті тирана, коли б здавалося повинна перемогти справедливість і правда, він зустрічає всього-навсього “профанацію, лицемірство, знущання над обездоленими”⁵.

І навіть у цих умовах бездушності і фактичного заслання та відірваності від улюбленої літературної праці Г. Майфет працював над перекладами оповідань Рільке, Х’юза, над власними новелами та оповіданнями з життя Чайковського, Шуберта, сміявся над людськими пороками своїх сучасників (епіграми). Міг просто кинути все і скіти та затаїти образу на всіх і все.

Та ні! Писав про поезику, театр, музику, англійську мову, історію мистецтв, про великих і величне. Це допомагало вижити в нестерпних, жорстоких умовах самотності, відчуження, байдужості і забуття.

Чого тільки варті його картотеки з історії російської поезії, рукописні списки віршів Б. Пастернака, М. Асєєва, О. Пушкіна, С. Єсеніна, збірки оповідань Дж. Лондона, рубаї О. Хайама, “Кобзар” Т. Шевченка...

Із світом, із тим далеким минулим, що боліло, Г. Майфета пов’язували листи. Вони були, фактично, єдиним віконцем, єдиним світлим промінчиком у його житті.

Кожну хвилину свого життя Г. Майфет не марнував, а писав, збирав, був у центрі літературно-мистецьких подій 1950–1970-х рр., коли вже мав змогу бодай листуватися.

На аркуші листа Г. Майфета до письменника Ф. Кравченка від 3 липня 1966 року знаходимо записи адресата: “Це був талановитий учений! Нещасний. Помер там, де був на засланні”⁶. У цьому ж листі Г. Майфет говорить про маленьку можливість друкуватися: “Стаття в “Літературній Україні” - неабиякий виняток, перший, а, можливо, і єдиний”⁷.

Не можна без хвилювання читати рядки з листа літературознавця, краєзнавця П.Ротача до відомого поета-академіка П.Тичини від 18 березня 1965 року. Саме Г. Майфет був чи не першим літературознавцем, який присвятив поету дослідження про його ранню творчість. “Збираючи матеріали до біо-бібліографічного словника “Літературна Полтавщина”, я зацікавився Г. Майфетом і майже рік розшукував його”⁸. У цьому ж листі П. Ротач звертається до поета: “Допоможіть, щоб Г. Й. Майфет був поновлений негайно”. (Ш – мова йде про поновлення в члені Співки письменників України), щоб йому дали квартиру. Він самотній і сказав мені, що нічого не просить, аби було де розмістити його книги, аби було де працювати... 30 років він був відірваний від своєї праці, але, якщо створити йому добрі умови, він же зможе бути корисним українській літературі”⁹.

Відомо, що аж 24 березня 1965 року Г. Майфета було відновлено у членах Співки письменників України, хоча, як писав він сам у листі до письменника Д. Косарика: “Я про себе теж не нагадував, знаючи, як ставляться до людей моєї долі (незважаючи на так звану “реабілітацію”)”¹⁰.

З листів Г. Майфета до літературознавця, шевченкознавця Є. Кирилюка дізнаємося, що серед безлічі планів на майбутнє у нього були мрії зібрати матеріали про класика української літератури І. Нечуя-Левицького. Так, у листі від 29 вересня 1967 р. знаходимо такі рядки: “Працюю ретельно над чудовою прозою Нечуя-Левицького. Матеріалу стільки, що, певно, я розтечуся “мислю по дереву” й на цьому спи-

нюся”¹¹. Це свідчить про глибок-
ку любов самотнього і на багато
років відірваного від рідної землі
Г. Майфета до України, до україн-
ського слова. 6 жовтня 1967 року
він пише зазначеному адресату:
“...Як той Антей, доторкнувшись
до рідної святої землі, я почуваю
величезну моральну втіху”¹².

Одним із перших, хто по-
справжньому зацікавився долею
Г. Майфета, був полтавський
краснавець, літературознавець
П. Ротач, який у листах до свого
земляка, письменника Д. Косари-
ка неодноразово говорив про вче-
ного: “Він мріє працювати, він
пише мені про нові задуми... Так
невже ж ми можемо лишитись
байдужими до цієї людини?”¹³.

Тут же П. Ротач, знаючи про
важкі, інколи нестерпні умови життя Г. Майфета на далекій півночі,
пише:

“Посоромився, щоб не подумали, ніби членство йому потрібне для
одержання житла і будинку відпочинку. Путівка в будинок творчості,
як він мені написав, потрібна йому для роботи”¹⁴.

У наступному листі П. Ротач говорить про допомогу Г. Майфету
у налагодженні нормальних умов для літературної праці: “Тепер тре-
ба допомогти йому повернутися до творчості. У його планах, як він
мені пише, головне – це завершення праці над Цвейгом. Якщо ж, до-
дає, здійсниться обіцяна поїздка в Ірпінь, то візьметься і за українську
тематику(зокрема, Нечуя-Левицького)”¹⁵.

Як радів Г. Майфет, коли вчорашні в’язні сталінських концтабо-
рів, його побратими по перу поверталися до життя, до улюбленої лі-
тературної праці. У листі від 12 березня 1956 року до письменника
В. Гжицького, що зазнав репресій, він пише: “Від усього серця вітаю
Вас з реабілітацією, радію Вашому успіхові – так само, як і успіху всіх,
кому – крізь сльози – посміхнулася доля. Авжеж – крізь сльози: бо хто
поверне знівечене життя, зруйноване здоров’я, страчену сім’ю, викрес-
лені роки творчої праці?”¹⁶.

Ці рядки з листа дотичні до трагічної долі їх автора, талановитого
літературознавця, перекладача, письменника, людини енциклопедич-
них знань, справжнього творця слова і надзвичайної величі духу Гри-

Г. Майфет. 1960-ті рр.
ЦДАМЛМ України, ф. 26, оп. 1,
спр. 194, арк. 19.

горія Йосиповича Майфета. Саме про таких, як Григорій Майфет, про тернистий шлях розстріляних і засланих, ошельмованих і забутих, мучеників духу і написав поет Юрій Клен у своєрідній поетичній молитві у поемі “Прокляті роки”:

Помолимося за тих, що у розлуці
Помруть, відірвані від рідних хат;
Помолимося за тих, що у розпуці
вночі гризуть залізні штаби ґрат,
Що душать жаль у невимовній муці,
за тих, кого веде на страту кат.
Над ними, Господи, в небесній тверді
Простри свої долоні милосердні.

-
- ¹ ЦДАМЛІМ України, ф. 26, оп. 1, од. зб. 218, за 1913–1972 рр.
² ЦДАМЛІМ України, ф. 26, оп. 1, од. зб. 1, 166 арк., за 1930-ті рр.
³ ЦДАМЛІМ України, ф. 51; оп. 1, од. зб. 50, арк. 23.
⁴ ЦДАМЛІМ України, ф. 51, оп. 1, спр. 50, арк. 24.
⁵ ЦДАМЛІМ України, ф. 51, оп. 1, спр. 50, арк. 19 зв.
⁶ ЦДАМЛІМ України, ф. 368, оп. 1, од. зб. 472, арк. 1.
⁷ ЦДАМЛІМ України, ф. 368, оп. 1, од. зб. 472, арк. 1.
⁸ ЦДАМЛІМ України, ф. 464, оп. 2, од. зб. 12, арк. 1.
⁹ ЦДАМЛІМ України, ф. 464, оп. 2, од. зб. 12, 1 зв.
¹⁰ ЦДАМЛІМ України, ф. 513, оп. 1, од. зб. 1753, арк. 1.
¹¹ ЦДАМЛІМ України, ф. 184, оп. 1, од. зб. 200а, арк. 2.
¹² ЦДАМЛІМ України, ф. 184, оп. 1, од. зб. 200а, арк. 3.
¹³ ЦДАМЛІМ України, ф. 513, оп. 1, од. зб. 1949, арк. 41.
¹⁴ ЦДАМЛІМ України, ф. 513, оп. 1, од. зб. 1949, арк. 42 зв.
¹⁵ ЦДАМЛІМ України, ф. 513, оп. 1, од. зб. 1949, арк. 45.
¹⁶ ЦДАМЛІМ України, ф. 19, оп. 1, од. зб. 253, арк. 1.

Обзор раскрывает жизненный и творческий путь известного украинского литературоведа, переводчика Григория Майфета, многолетнего узника сталинских концлагерей на основе архивных фондов ЦГАМЛИ Украины.

Ключевые слова: исследование; переводы; переписка; искусство; литература.

The review shows the life and career of Hryhoriy Maifet, the famous literary critic and translator, long term prisoner of Stalin’s concentration camps on the base of used archival fonds of the Central State Archives Museum of Literature and Arts of Ukraine.

Key words: the researches; the translations; the correspondence; the art; the literature.